

gümüşlük akademisi bahçeyazı okuma grubu

serbest okuma buluşmaları - 24

12 nisan 2025, cumartesi

flann o'brien “dalkey arşivi”

sunum: leylâ h. kurtoglu

Kitap Seçimi

Daha önce *Ağaca Tüneyen Swen*'i sunduğum için yeniden önermem mümkün değildi. Ancak bu yazarı tanıtmaya isteğim yoğunlaşmıştı. Bu nedenle diğer romanlarını okudum ve *Dalkey Arşivi*nde karar kıldım. Aslında *Ağaca Tüneyen Swen*'den sonra önerilecek kitap *Üçüncü Polis* olmalıydı. Ancak hem piyasada bulunmaması hem de bulunduğu takdirde fiyatının yüksek olması beni bu seçenektan caydırdı.

Biraz eğlenceli olması, edebi yönden de sorun teşkil etmemesi ve yazarı tanımanız açısından belki *Ağaca Tüneyen Swen*'e ilginizi artırma düşüncesiyle bu kitaba karar verdim.

Flann O'Brien ve Lost Dizisi

Rastlantı sonucu, çok sevdiğim *Lost* dizisinin çıkış noktasının Flann O'Brien'in *Üçüncü Polis* romanından olduğunu öğrendim. Bunun yanı sıra, *Game of Thrones* dizisinin de *Lost*'tan esinlenerek çekildiğini biliyordum.

Flann O'Brieni Tanıtmak

Genel olarak okuduğumuz kitaplara baktığımda, benzer tür ve temaların işlendiği, özellikle medyanın ön plana çıkardığı popüler romanların seçildiğini fark ettim. Oysa bilinmeyen ve edebiyat dünyasına önemli katkılar sağlayan bir romancıyı tanıtmak, sadece Türkiye'de yalnızca Gülden Hatipoğlu'nun çalışmalarıyla bildiğimiz bir yazara dikkat çekmek doğru olacaktı. Hatipoğlu'nun yayınlarının İngilizce olması da, bu eserlere erişim konusunda bir engel teşkil ediyordu. Bu nedenle Flann O'Brien'in tanıtılmasının önemli olduğuna inanıyorum.

İrlandalı Üçlüsü

Flann O'Brien, Beckett ve Joyce ile birlikte “İrlanda edebiyatının üçlüsü” olarak kabul ediliyordu

Flann O'Brien'in Biyografisi

Flann O'Brien, modernist ve postmodern edebiyatın kilit isimlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Akımın önemli yazarlarından olmasına rağmen biyografisi hakkında geniş bir bilgiye sahip değiliz. Yüzlerce yazdığı mektupta da kendi öz yaşamıyla ilgili bilgilerin olmadığı yönünde söylemler vardır.

Flann O'Brien, yazım hayatı boyunca tek bir isim kullanmamıştır. Kullandığı en bilinen isimler şunlardır:

- Flann O'Brien
- Brian O'Nolan
- Myles na gCopaleen
- Brother Barnabas
- Bunların yanı sıra An Broc, George Knowall, John James Doe, Count Blather, Matt Duffy ve Brian gibi isimler de kullandığı takma adlar arasındadır.

12 kardeşin üçüncü çocuğu olarak 5 Ekim 1911'de Strabane'de dünyaya gelmiştir. Kardeşleri şunlardır: Gearóid, Ciarán, Roisin, Fergus, Kevin, Maeve, Nessa, Nuala, Sheila, Niall ve Micheál. O'Brien'in annesi Agnes Gormley, Strabane'deki İrlandalı milliyetçi Katolik bir ailenin kızıdır. Babası ise bağımsızlıktan önce İskoçya, İngiltere ve İrlanda arasında sık sık hareket eden bir gümrük memuruydu. Bağımsızlıktan sonra Dublin'de vergi müfettişi olarak çalışmaya başlamıştır. Bu nedenle aile nispeten varlıklıydı. Babası gittiği her yerden bir yazışma kursu ayarlıyor ve çocuklar evde eğitim görüyordu. Bunun temel sebebi, İrlandaca eğitim veren okulların azlığıydı. Brian, diğer kardeşleriyle birlikte 12 yaşına kadar evde eğitim aldı. (Bu süreçte babalarının çocuklarıyla hiç konuşmadığı iddiaları da vardır.)

Bu yaşlardan sonra aile Dublin'e taşınmıştır. O'Brien, Synge Street Christian Brothers Okulu'na kaydolmuştur. Bu okul, İrlanda'da aşırı ve gereksiz bedensel şiddet konusunda ün salmış bir okuldu. Öğrencilerinin bazılarında ömür

boyu süren psikolojik travmalara yol açtığı söylenir. Daha sonra Blackrock Koleji'ne gitmiş ve burada kolej başkanı tarafından özel olarak İngilizce öğretilmiştir. Öğrencilik yıllarında çeşitli dergilere yazılar yazmıştır. 1934 yılında O'Brien ve üniversite arkadaşları, *Blather* (Saçmalık) adında kısa ömürlü bir edebiyat dergisi kurmuşlardır. Buradaki yazılar, gençlik kabadayılığının izlerini taşısa da O'Brien'in daha sonraki çalışmalarına, özellikle *Cruiskeen Lawn* köşesinde Myles na gCopaleen olarak yazdığı yazılara bir temel oluşturmuştur.

28 yaşındayken, yani 1939'da (savaş yıllarında) ilk romanı *At Swim-Two-Birds*'ü yazmıştır. İlk baskısı yalnızca 244 adet satılmıştır. Başarılı bir çıkış yapmasına rağmen modernist edebiyat piyasasını umduğu gibi altüst edememiştir. Bunun birkaç sebebi vardı. Öncelikle, James Joyce'un *Finnegans Wake* adlı eserinin bölümler halinde yayımlandıktan sonra kısa süre içinde tamamının yayımlanması, edebiyat çevrelerinin odağını tamamen bu esere çevirmiştir. Ayrıca, O'Brien'in romanını basan Longman Yayınevi'nin Londra'daki merkezi, 1941 yılında Almanlar tarafından bombalanarak yok edilmiştir. Bu olay, romanın henüz piyasaya sürülmemiş kopyalarının da kaybolmasına sebep olmuştur. Kaynaklara göre, bu bombalama olayına kadar *At Swim-Two-Birds* yalnızca 244 adet satabilmişti. O'Brien, bu durumu her zamanki alaycı üslubuyla yorumlamış ve Hitler'in romanı okuduğunu, romandan nefret ettiğini ve sırf romanın satışlarına müdahale etmek için İkinci Dünya Savaşı'nı başlattığını söylemiştir.

Bu olayın ardından *Üçüncü Polis* adlı romanını yazmış, ancak yayınevi tarafından fazla fantastik bulunduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Yazar, edebiyat çevrelerine adeta küsmüş ve uzun süre roman yazmamıştır. Babasının erken ölümü nedeniyle ailesine bakmak zorunda kalmıştır. O dönemde İrlanda büyük bir yoksulluk içindeydi ve memur olmak ciddi bir rahatlık sağlıyordu.

1943'te yerel devlet dairelerinde çalışmaya başlamış ve oldukça kıdemli bir pozisyona gelmiştir. Güçlü bir siyasi liderin özel sekreterliğini yapmış ve bu statü o dönem için büyük bir önem taşımıştır. Ancak kamu memurlarının, üst düzey yöneticiler hakkında yazılar yazması ya da siyasi görüşlerini alenen paylaşması kesinlikle yasaktı. Buna rağmen O'Brien, yazarlık kariyerine devam etmiş ve *Irish Times* gazetesinde 26 yıl boyunca **Myles na gCopaleen** takma adıyla köşe yazarlığı yapmıştır.

O'Brien, yazılarında dönemin siyasi yapılarını ve kamu yönetimini alaycı bir dille eleştiriyordu. Yetkililer, yazıların arkasındaki kişinin Brian O'Nolan olduğunu biliyorlardı ancak takma isimler kullandığı için doğrudan bir işlem yapamıyorlardı. İrlanda kamu hizmeti, oldukça katı bir şekilde apolitikti ve üst düzey memurların siyasi görüşlerini kamuya açık şekilde paylaşmaları yasaktı. Bu nedenle O'Brien, eserlerinde farklı karakterler ve anlatılar yaratma yoluna gitmiştir.

Giderek derinleşen alkol bağımlılığı ve üst düzey politikacılar hakkında aşağılayıcı yazılar yazması, yönetimi rahatsız ediyordu. Yönetim, onu Cavan Yetimhanesi'nde çıkan ve 35 çocuğun ölümüne sebep olan yangını araştıran komisyona sekreter olarak atadı. Ancak O'Brien, köşe yazılarında bu trajik olaydan hiç bahsetmemiştir. Artan alkol bağımlılığı ve işine karşı ilgisizliği nedeniyle 1953 yılında zorunlu emekliliğe sevk edilmiştir. Bu tarihten sonra tam zamanlı yazar olarak çalışmaya başlamıştır.

1948'de, 37 yaşındayken, devlet dairesinde daktilo olarak çalışan **Evelyn McDonnell** ile evlenmiştir. Evlendikten sonra Blackrock'taki ailesinin evinden ayrılarak Dublin'in güneyindeki Merrion Caddesi'ne taşınmışlardır. Çiftin çocuğu olmamıştır.

O'Brien, hayatının büyük bölümünde alkolikti ve ilerleyen yıllarda sağlık sorunları yaşamıştır. Boğaz kanserine yakalanmış ve sağlığı iyice bozulmuştur. Bir romancı olarak 1960'lara kadar ortada görünmemiştir. Ancak *At Swim-Two-Birds*'ün 1959'da yeniden yayımlanmasıyla roman yazmaya geri dönmüştür.

Ölümünden birkaç ay önce yayınlanan bir yazısında, ikinci bir kanser teşhisi konduğunu ve karaciğer yetmezliği belirtileri gösterdiğini yazmıştır. 1 Nisan 1966 sabahı, şaka günü, kalp krizinden ölmüştür. O'Brien, kendine has mizah anlayışıyla, sağlığındaki kötüleşmeyi *Dalkey Arşivi* romanında Aziz Augustine'in kendisine uyguladığı işkencenin bir intikamı olarak yorumlamıştır.

Dönemin İrlanda'sı

Flann O'Brien'in romanlarını yazdığı dönemde, geleneklerine bağlı ve bu gelenekleri yüceltmeye çalışan İrlandalılar, aynı zamanda modern dünyanın dayattığı gerçeklerle de yüzleşmekteydi. İngiltere'yi üzerlerinden atmışlardı, ancak yeni ulusal kimlik söylemleri Katolik Kilisesi'nin öğretileri ve milliyetçi siyasi söylemlerle şekilleniyordu. Tek sesli bu söylemler, İrlanda'yı içe dönük, tecritçi ve katı normlara hapseden bir yapıya sürüklüyordu.

O'Nolan'ın çocukluk yıllarına denk gelen bu dönemde, 1929 yılında çıkarılan sansür yasası, sosyal ve entelektüel yaşama doğrudan müdahale ediyordu. Bu yasa, İrlandalı kimliği üzerinde bir gölge gibi duruyordu. Katolik Kilisesi'ne saldıran, dine küfreden, cinselliğe açık göndermeler yapan, doğum kontrolü ve kürtaj gibi konulara değinen ya da "ahlaksız" ifadeler içeren edebi eserlerin yasaklanmasını öngörüyordu. Avrupa'daki sanatçılar tek tip gerçeklik anlayışından uzaklaşarak farklı perspektifler geliştirirken, İrlandalı yazarlardan tam tersine, ulusal bir anlatıyı

sürdürmeleri ve “İrlanda için tek tip bir gerçeklik” yaratmaları bekleniyordu. Bu durum, İrlanda’daki edebi üretimin Avrupa’daki modernist hareketlerle aynı doğrultuda ilerlemesini zorlaştırıyordu.

Sansür kurulunun hışmına uğrayan yazarlar yalnızca Joyce, Huxley, Nabokov ve Proust gibi isimler değildi; birçok dünya klasığı de yasaklanmıştı. Bu tek sesli ve boğucu atmosfere duydukları tepki nedeniyle Joyce ve Beckett İrlanda’yı terk ederken, O’Brien Dublin’de kalmayı tercih etmişti. Romanlarında, İrlanda’nın dayattığı normları parodi ve hiciv yoluyla eleştirerek sürreal bir kurgu içinde sorgulamaya devam etti.

Bağımsızlık sonrası İrlanda’da, toplumsal gerçekliği geleneksel karakterlerle anlatamayan edebiyatçılar, sürreal ve fantastik anlatım biçimlerine yöneldiler. Flann O’Brien, İrlanda’da **fabulist (fabl şeklinde) romanın** yükselişinde belirgin bir rol oynayarak eleştirilerini bu doğrultuda geliştirdi. Dil oyunları ile sistemin absürtlüklerini gözler önüne sererken, aynı zamanda postmodernizmin kapılarını da araladı. *At Swim-Two-Birds*, *Üçüncü Polis* ve *The Dalkey Archive* gibi eserleri, bu farkındalıkla değerlendirilmelidir.

Fabulist bir yazar olarak tanımlanabilecek O’Brien, alegori ve hiciv kullanarak dönemin İrlanda’sındaki sosyal yapıya doğrudan göndermelerde bulunmuştur.

Yapıtları:

- **At Swim-Two-Birds** (1939)

Ağaca Tüneyen Sweny

Çeviri: Gülden H.

Flann O’Brien’in postmodernizmin öncüsü olarak kabul edilen bu eseri, yazarın 28 yaşında kaleme aldığı en ünlü ve yenilikçi yapıtıdır. Zaman içinde, İrlanda edebiyatının en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Kurmaca içinde kurmaca tekniğini kullanarak geleneksel roman yapısını bozar.

- **The Third Policeman** (*Üçüncü Polis*) (1940, ancak 1967’de yayımlandı)

Çeviri: Gülden H.

Gerçeküstü ve felsefi unsurlar içeren bu roman, varoluşçu felsefe ve absürt mizah içerir. Aynı zamanda bir cehennem alegorisi olarak değerlendirilir. O’Brien, bir yayıncı bulamadığı için bu eserin yayımlanamayacağını itiraf etmiş ve metnin, Donegal’e yaptığı bir yolculuk sırasında bagajından sayfa sayfa uçup gittiğini söylemişti. Gerçek bir şaheser olan bu romana duyduğu umudu ve inancı kaybetmişti. Ancak, 1967’de ölümünden sonra karısı tarafından bulunan el yazması yayımlandı ve kült bir klasik hâline geldi.

- **An Beal Bocht** (*Fakirlik Edebiyatı*) (1941)

Çeviri: Oğulcan Boran Domaniç

Bu eser, İrlandaca yazılmış tek kitaptır ve İrlandalı köylülerin trajedisini alaycı bir dille anlatır.

- **The Hard Life** (*Zor Hayat*) (1961)

Çeviri: Gülden H.

O’Brien’in en gerçekçi romanıdır ve yarı otobiyografiktir. Katolik kilisesine ince ama sert bir eleştiri getirir.

- **The Dalkey Archive** (*Dalkey Arşivi*) (1964)

Çeviri: Gülden H.

Slattery’s Sago Saga adlı bu eser, yazarın tamamlanmamış bir romanıdır.

Diğer Çalışmaları:

- Flann O’Brien, *Myles na gCopaleen* (*İrlandaca: Myles of the Little Horses*) takma adıyla *Irish Times* gazetesinde yıllarca köşe yazıları yazmıştır (1940-1966). Bu yazılar yaklaşık 4000 kadar metin içerir.

- Bürokrasi, akademi, edebiyat ve politika üzerine keskin mizahi eleştiriler içerir.
- Sözcük oyunları ve dilin sınırlarını zorlamasıyla ünlüdür. Ayrıca, 2010 yılında bir oyun olarak uyarlanmıştır.
- 18 kısa öykü, İrlanda edebiyatı, dil ve modernizm üzerine birçok eleştirel yazı ve deneme de bulunmaktadır.
- 8 oyun yazmıştır, ancak bu eserleri kadar popüler olamamıştır. 11 dergide yer almış yazıları, radyo ve televizyon senaryoları ve sayılmayan sporadik yayınları bulunmaktadır.
- En önemli eserlerinden biri olan *Times* gazetesindeki *Cruiskeen Lawn* köşe yazıları, doktora tezlerine konu olmuştur.

- 2014 yılında, Viyana Üniversitesi İngiliz Çalışmaları Bölümü’nde, “100 Myles: Flann O’Brien Yüzyılı Konferansı” düzenlenmiştir. Uluslararası Flann O’Brien Topluluğu (IFOBS) Derneği kurulmuştur.

Film Uyarlamaları:

- 1997 yılında, Avustralyalı yönetmen Kurt Palm, *At Swim-Two-Birds* kitabından bir film uyarlamıştır. Filmin adı *Schwimmen-Zwei-Vögel*'dir.

Diğer Notlar:

- Flann O'Brien, yazarlık kariyeri boyunca nadiren söyleşiler vermiştir. Bu nedenle, doğrudan kendi ağzından alınmış detaylı görüşler sınırlıdır. Ancak, yazdığı köşe yazıları ve makaleler, onun edebi görüşleri ve mizahi bakış açısı hakkında önemli ipuçları sunmaktadır.
- Micheal O'Nuallain tarafından çizilmiş bir portresi, hatıra pulu olarak basılmıştır.
- Yazarın bronz heykeli, Dublin'in Fleet Caddesi'ndeki Palace Bar'ın önüne dikilmiştir.
- İngiltere'nin Bath şehrinde, onun adını taşıyan çok ünlü bir birahane vardır. (*Birahanenin menüsü ve menünün girişinde yer alan şiiri, sunumun ekler bölümünde yer almaktadır.*)

Edebi Tarzı ve Önemi:

Flann O'Brien, Sterne, James Joyce, Samuel Beckett, Kafka, Pirandello, Bulgakov, Italo Calvino ve Gilbert Sorrentino ile birlikte, 20.yüzyılın İrlanda edebiyatında en özgün yazarlarından biri olarak kabul edilmektedir. Armağan Ekici, *Ağaca Tüneyen Sweny* romanının önsözünde şu şekilde belirtmiştir:

“Aynı dünyanın içinden yazıyorlardı; dikkatli bir göz, iki kitap arasında çok sayıda başkailmek de saptayabilir. Bu nedenle, Ulysses ve Ağaca Tüneyen Sweny’i birbirlerini açımlayan, yekdiğerinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olan iki kitaptır.”

O'Brien bu kitabı, yirmisekiz yaşındayken İrlanda edebiyat dünyasına kazandırmıştır. *Ulysses*, ömrünün sonlarına yaklaşan, gözleri pek görmeyen ve neredeyse tüm gücünü *Finnegans Wake*'i yazmaya veren James Joyce'un son okuduğu kitaptır. Joyce, bu eser için **“Hakiki bir mizah duygusuna sahip, gerçek bir yazar”** demiştir. Ancak, bu mükemmel başlangıca rağmen *Ağaca Tüneyen Sweny* yeterli ilgiyi görmemiştir.

Katolik orta sınıftan gelen İrlandalı Joyce, İngiliz Edebiyatı antolojilerinde baş tacı edilirken, aynı sosyal tabakadan gelen Flann O'Brien, bu kanon yapıcılar için fazla “İrlandalı” kalmıştır. 20. yüzyıl edebiyatının ortasına aniden dalan bu nadir kuşu, uzun süre eleştirmenler tarafından hangi kategoriye ait olduğu konusunda belirsizlik yaşamıştır. O'Brien'in yazdığı *Üçüncü Polis* romanı, fazla fantastik bulunarak reddedilmiştir. Edebiyat camiasına küskünlük yaşayan yazar, *Dalkey Arşivi*'ni yazarak bu kırılmayı aşmıştır. Ancak, köşe yazılarındaki popülerliği yıllarca devam etmiştir.

Yaşarken romanları hak ettiği ilgiyi görmeyen O'Brien, ölümünden sonra yeniden keşfedilmiştir ve bu keşif, postmodernizmin ufukta belirlediği döneme denk gelmesi rastlantı değildir. Çünkü yazarın romanlarında sorguladığı meseleler, tam da postmodern eleştirinin odağına aldığı sorunsallardır. Parodi ve hicvi muzipçe kullanarak dilin anlamını iletmede, hatta oluşturmada üstlendiği kurgusal rolü alaşağı etmesi ve gerçeklik dediğimiz kurgunun maskesini düşürmesiyle, Avrupa henüz postmodernizm kavramını duymamışken postmodernist bir yazar olmuştur.

Flann O'Brien, yalnızca İrlanda edebiyatı içinde değil, dünya edebiyatı içinde de büyük bir saygı görmüş ve hem çağdaşlarına hem de sonrasındaki birçok edebiyatçıya ilham kaynağı olmuştur. Yapıtları, “başyapıt” olarak kabul edilmemekle birlikte, dünya edebiyatında saygın bir yer edinmiştir. O'nun çoklu takma adları, yazıları ve bilinmeyen eserlerinin imâ ettiği anlamlar, eserlerini hem açık hem de belirsiz kılmakta, homojen ve tek sesli ulusal kimlik yaratma çabalarına bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır.

Metinleri aynı zamanda, memuriyet kurallarına karşı bir eleştiridir. O'Brien, postmodern edebiyatın en önemli figürlerinden biri olarak, yazdığı her eserde edebiyatı yeniden şekillendiren bir güç olmuştur.

Flann O'Brien Hakkındaki Çeşitli Düşünceler:

Flann O'Brien hakkında birçok ünlü yazar ve edebiyat eleştirmeni övgü dolu sözler söylemiştir. James Joyce, Samuel Beckett, Graham Greene, Dylan Thomas ve Umberto Eco gibi büyük isimler, onun edebi dehasını ve mizahi yeteneğini takdir etmişlerdir. İşte bazı önemli alıntılar:

- **James Joyce:** James Joyce, Flann O'Brien'in ilk romanı *At Swim-Two-Birds* hakkında şunları söylemiştir: “Gerçekten komik bir ruh diyerek ve ardından, çok yönlü yaratıcılığı ve hayal gücü” diyerek takdir etmiştir.
- **Graham Greene:** “Eğer İngiltere’de kültürel bir diktatör olsaydım, herkese Flann O'Brien okuturdum.”
- **Dylan Thomas:** Galli şair ve yazar Dylan Thomas, O'Brien'in edebi dehasını şöyle dile getirmiştir: “Gerçek bir yazar, hakiki komik ruh.”

- **Samuel Beckett:** Flann O'Brien'in romanlarını ve mizah anlayışını çok beğenmiş ve şöyle demiştir: “Mutsuzluktan daha komik bir şey yoktur, bunu kabul ediyorum. Ama O'Brien buna çok yaklaşıyor.”
- **Umberto Eco:** O'Brien'in eserlerini büyük bir hayranlıkla okumuş ve 20. yüzyılın en özgün ve en komik yazarlarından biri olduğunu söylemiştir.
- **Anthony Burgess:** “Flann O'Brien bir deha yazarıdır. Onun hicvi yıkıcıdır ve zekâsı sınırsızdır. 1939 ile 1984 arasında yazılmış en büyük doksan dokuz romandan biri olarak kabul ederim. Flann O'Brien'in çalışmalarına değer vermiyorsak, harika adamlara sahip olmayı hak etmeyen aptal aptallarız.”
- **Kevin Myers:** “Myles kaçmış olsaydı, edebi bir dev olabilirdi,” demiştir.
- **Fintan O'Toole:** O'Brien hakkında, “Ünlü bir ulusal hazine olabilirdi,” demiştir.
- **Edna O'Brien:** “Joyce ve Beckett ile birlikte İrlandalı üçlü yazar topluluğudur,” şeklinde bir değerlendirme yapmıştır.

DALKEY ARŞİVİ ROMAN İNCELEMESİ

Dalkey Arşivi, Flann O'Brien'in ölümünden birkaç yıl önce, 1964'te yayınlanmıştır. Türkiye'de ilk basımı Ocak 2012'de, **Gülden Hatipoğlu**'nun çevirisiyle yapılmış ve raflarda yerini almıştır. Tespit edebildiğim kadarıyla, yirmi altı farklı kapakla ve çeşitli yayınevlerinden çıkmıştır.

İsim nereden geliyor:

Yazar, ilk metaforunu kitap ismiyle kullanır ve bu nedenle “Neden Dalkey Arşivi?” sorusunu okura yönlendirir. Çünkü “arşiv” kavramı, etkilerini mizahi ve ironik diliyle roman boyunca gösterir. “Dalkey” terimi, Dublin yakınlarındaki sıradan insanların gündelik yaşamına odaklanırken, Dalkey kasabasını baz alır. “Arşiv” kelimesi ise, resmi, akademik ve otoriter bir çağrışım yapar. Freud'un bir yaklaşımında, “arşiv” ve “bastırma” mekanizmalarının iç içe geçtiği vurgulanmıştır. Arşivlerde saklanan belgeler, ontolojik olarak “hatırlama / hatırlatma” amacına hizmet etse de, aynı zamanda bir tür unutmama / unutturma işlevi de barındırır.

Derrida, arşivleri yalnızca belgelerin depolandığı alanlar olarak değil, aynı zamanda iktidar aygıtları olarak tanımlar. Arşivler, her zaman tam bir gerçeklik sunamayacak şekilde, belirli bilgileri dışarıda tutarak mit ve sembollerle iç içe geçmiş bir yapıdır. Bu bağlamda, arşivlerin “gerçeklik ve mitos” arasında sürekli bir gerilim yaratan temel unsurlar olduğunu öne sürer. Otoriteler, hangi bilgilerin kaydedileceğine, korunacağına veya silineceğine karar verirler. Bu durum, arşivlerin yalnızca bilgi depolamakla kalmayıp, aynı zamanda belirli bir gerçeği inşa etmek ya da manipüle etmek için kullanıldığını gösterir. Arşivler, hem bilgi hem de iktidar aracıdır çünkü sahip oldukları bilgiyle bir toplumun geçmişini, kimliğini ve kültürel belleğini şekillendirir.

O'Brien'in yarattığı arşiv, mutlak bir bilgi kaynağı sunmak yerine, bilginin nasıl üretildiği ve şekillendirildiği üzerine bir oyun alanına dönüşür. Roman boyunca, bilgiye erişimin kısıtlanması, karakterlerin hatıralarının değiştirilmesi ve gerçek ile kurgu arasındaki sınırların bulanıklaşması, epistemolojik bir eleştiri oluşturur. Arşivin neyin kaydedileceğini ve neyin unutulacağını belirleme gücü, otoritenin bilgi üzerindeki tahakkümüne işaret eder. Ancak O'Brien, bu tahakkümün mutlak olmadığını, aksine kaotik, tutarsız ve ele geçirilebilir bir yapı olduğunu göstererek, okuyucuya tarih ve hafıza konusunda eleştirel bir mesafe sunar.

Tanrı-Lucifer karşıtlığı, romanın “hakikat” kavramıyla oynama biçimini vurgular. O'Brien, tarih yazımının ve genel olarak gerçeklik algısının kazananların hikâyesine dayandığını gösterir. Lucifer'in anlatısı kaybedenin sesi olarak duyulmaz çünkü tarih, kazananlar tarafından yazılır. O'Brien, bu fikir üzerinden resmi anlatılara meydan okuyarak, alternatif hikâyelerin nasıl bastırıldığını ve kimlerin seslerinin duyulmadığını sorgular.

Roman pasajı:

“Ben de Tanrı ile Tanrı arasındaki müthiş karşılaşmanın hikâyesini gerçek olarak kabul ettim. Asi Lucifer. Tanrı yenilmiş olsaydı, kim ama Lucifer'in diğer ve zıt hikâyeyi anlatacağı kesin miydi?”

İncil'de bahsedilen “büyük balık” aslında balina değil köpekbalığıdır. Ayrıca, edebi kanon da benzer şekilde, belirli eserlerin ve yazarların “değerli” kabul edilerek saklandığı bir yapı olarak düşünüldüğünde, O'Brien bu kavramı da altüst eder. Onun arşivi düzensiz, absürt ve parodiktir. Büyük edebi figürleri yüceltmek yerine, onları sıradan, insani ve hatta komik yönleriyle sunarak kanonik anlayışa meydan okur.

Roman Özeti:

Romanın ana karakteri **Mick Shaughnessy**, İrlanda'nın Dalkey kasabasında yaşayan genç bir devlet memurudur. Felsefe ve edebiyatla ilgilenen Mick, arkadaşı **Hackett** ile birlikte sıra dışı bir bilim insanı olan **De Selby** ile karşılaşır. De Selby, zamanı durdurabileceğini ve ölümlerle konuşabileceğini iddia eden eksantrik bir bilim insanıdır.

De Selby'nin oksijeni yok ederek zamanı askıya alan “D.M.P.” adlı bir gaz icat ettiğini ve bu gazı kullanarak zamanı durdurduğu hatta ileri geri giderek farklı zamanlardaki Yunus Peygamber, Aziz Augustinus gibi tarihi figürlerle konuştuğunu öğrenirler. De Selby, geçmişî doğrulamak ve yanlış bilinen tarihî olayları açığa çıkarmak amacıyla tarihi figürlerle doğrudan temas kurduğunu öne sürer. Ancak, zamanla Mick, De Selby'nin dünyayı yok etme planı olduğunu keşfeder ve bunu engellemeye çalışır.

Bu sırada Mick, James Joyce'un aslında 1941'de ölmediğini, İrlanda'nın Skerries kasabasında inzivaya çekildiğini öğrenir. Mick, Joyce'u bulur ve onun edebiyatla ilgili fikirlerini dinler. Ancak bu Joyce, dünyaca ünlü bir yazar kimliğini reddetmiş, eserlerini değersiz görmeye başlamış ve manastıra girerek rahip olmayı istemektedir.

Romanın sonunda Mick, ne dünyayı kurtarır ne de Joyce'un edebi mirasını değiştirebilir. Bunun yerine, sevgilisi Mary'nin hamile olduğunu öğrenir ve onunla evlenmeye karar verir. Böylece büyük düşünceler ve felsefi sorgulamalar yerini geleneksel bir İrlandalı hayatına bırakır.

Romanın biçimi Postmodern midir?

Postmodern anlatı biçimi ironi, metafiksiyon, parodi, gerçeklikle kurmacanın iç içe geçmesi ve metinlerarasılık gibi temel yazı biçimlerini içeren, sadece sergileme amacını güden, okura yönelik herhangi bir yönlendirme, dayatma ve ders verme tutumunda olmayan anlatı biçimidir.

Hem içerdiği bu unsurlar, hem de anlatının bizde uyandırdığı algı ve sonuçları nedeniyle bu roman bir “**postmodern anlatı**” örneği olarak değerlendirilebilir. Bazı okurlar ve eleştirmenler romanın, edebiyatta postmodern anlatıya geçiş sürecinde bir deney olarak yazıldığını düşünerek bunun “**deneyysel roman**” olduğu değerlendirmesinde bulunurlar. Ancak Flann O'Brien, bilinçli bir şekilde kullandığı anlatım tekniklerini parodiye dönüştürdüğü için, “Dalkey Arşivi”deneyssel bir postmodern anlatı örneği olarak tanımlayabiliriz.

Nasıl Anlatır?

Roman, bir şiirle açılır. Kapak resmi ve bu şiir, anlatının nasıl bir yol izleyeceğine dair ipuçları sunar. Hikâye, Mick Shaughnessy ve arkadaşı Hackett'in sahilde yürürken yaptığı sohbetle başlar. Ancak bu açılış, James Joyce'un *Ulysses*'inde Stephen Dedalus ve Buck Mulligan'ın “sümüksü denizde” sabah banyosu yapmak için kıyıya geldikleri sahnenin bir parodisidir. Böylece roman daha ilk sayfadan edebiyat tarihine ve Joyce'un mirasına göndermeler yaparak ironik bir tavır takınır.

De Selby ile karşılaşmaları, romanın absürt dil yapısını belirginleştirir. Akademik dilin eleştirisini yaparken, parodi, hiciv ve ironi gibi anlatım üsluplarını ustaca iç içe geçirir. Bu, okuyucunun Aziz Augustinus ile ilgili bölüme geldiğinde yaşayacağı ilk büyük şaşkınlığın zeminini hazırlar. Roman, uzun betimlemeler yerine dinamik diyaloglara ve karakterler arasındaki etkileşime odaklanarak ritmini korur.

Anlatı ilerledikçe mizah dozu giderek artar ve okuyucu ikinci büyük şaşkınlığını James Joyce'un romana dahil edilmesiyle yaşar. O'Brien, mizahi yaklaşımını hiç bozmadan hem felsefi hem de edebi sorgulamalar yaparak okuru düşündürür ve eğlendirir. Romanın anlatım tekniği, ironik, parodik, postmodern ve üstkurmaca unsurlarla şekillenir.

Alegorik anlatımı da göz ardı edilmemelidir; çünkü O'Brien, karakterler ve olay örgüsü aracılığıyla sadece bireysel değil, toplumsal ve kültürel katmanları da eleştirir. Roman, yalnızca bireyin değil, bizzat edebiyatın kendisinin de oyun kurucu olduğu bir anlatı sunar.

Anlatım üçüncü tekil şahıs tarafından yapılır, O'Brien'in anlatıcısı, yazarın genel anlatım tarzına uygun olarak, klasik anlatıcı rollerini bilinçli bir şekilde çarpıtır, klasik bir hikâye anlatıcısından çok daha oyunbaz bir yapıya sahip bir anlatıcı tercih eder. Anlatıcı, ciddiyet ile alaycılığı iç içe geçirerek, okurun neye inanıp inanmayacağı konusunda sürekli sınırları zorlar. Yer yer olaylara doğrudan müdahale eder, bazen de tamamen geri çekilerek karakterlerin kendi absürtlüğü içinde kaybolmasına izin verir. Bilgilendirici gibi görüldüğü anlarda dahi okuru yanıltabilir ve anlatının güvenilir olup olmadığı konusunda soru işaretleri yaratır.

Kurgu

Romanın kurgusu, geleneksel yapılarla uyumsuz, postmodern bir biçimde şekillenir. Olaylar, mantıklı bir neden-sonuç ilişkisine dayanmaz, bunun yerine absürd sahneler ve bilinç akışı teknikleriyle gelişir. Mick Shaughnessy'nin başına gelenler, bir macera yerine, kaotik ve sürreal bir yapıda anlatılır. Joyce gibi edebiyat figürlerine yapılan metinlerarası göndermeler, sadece eserin içini değil, aynı zamanda edebiyat dünyasını da sorgular. Gerçeklik ile kurmaca arasındaki sınır ise bulanık bırakılır, okuyucu gerçek ile hayal arasındaki ince çizgide yol alır.

Romanın Bölümleri

Roman 20 bölüm şeklinde başlıklandırılır. Olaylar kronolojik sırayla anlatılır, ancak bunlar geleneksel anlamda bütünlü bir hikaye örgüsü oluşturmaz.

Romanı iki bölüm olarak incelemek gerekir: **James Joyce ile ilgili bölüm** ve **geri kalan diğer bölümler**.

Romanın bilim, din ve tarih tartışmalarından bir süreliğine ayrılıp, tamamen edebiyat eleştirisine odaklanmasını sağlar. Bu bölüm, hem Flann O'Brien'in Joyce'a olan yaklaşımını hem de edebiyatın kutsallaştırılmasına yönelik parodik eleştirisini içerdiği için özel bir öneme sahiptir. Flann O'Brien'in Joyce'a Yönelik Eleştirilerinin merkezi buradadır ve ayrıca Joyce'un modernist edebiyat içindeki tanrısal figürleşmesine karşı bir eleştiridir.

Kullandığı dil:

Mizahi ve ironik- Otorite figürlerini (bilim, din, tarih, edebiyat) eleştirmek için mizah kullanır. (Ciddi konuları ele alırken, mizahi bir dille absürt bir şekilde konuşturur. De Sebly'in teorileri karmaşık, anlamsız ifadelerle doludur. Aziz Augustin ile olan diyaloglar dini otoriteyi kıran espirili ifadelerle doludur)

Parodik ve alaycı - James Joyce, Katolik Kilisesi ve İrlanda tarihini komik bir dille işler.

Konuşma diline yakın - Karakterler doğal, akıcı ve samimi bir şekilde konuşur.

Kelime oyunları ve absürt ifadeler - Bilginin nasıl çarpıtılabileceğini gösterir.

Edebiyat ve felsefe iç içe - Romanın dili, entelektüel tartışmaları eğlenceli bir üslupla aktarır. (Joyce'un *Ulysses*'indeki Stephen Dedalus ve Buck Mulligan'ın tartışmalarını andırır.

Ana Karakterler:

1-Mick Shaughnessy: Romanın anlatıcısı ve başkahramanı. Dalkey kasabasında yaşayan genç bir adamdır. Romanın ana karakteridir. Genç bir devlet memuru olup edebiyata ve tarihe meraklıdır. Hayatın anlamını sorgular ve çeşitli karakterlerle tuhaf sohbetlere girer. Hem dünyayı kurtarmak hem de edebi otoritelere meydan okumak gibi büyük idealleri vardır. Modern bireyin ikilemini yansıtır. Bireyin sistem içinde nasıl evcilleştiğini gösterir. Gerçekliği sorgulayan ama sonunda "normal" bir hayatı seçen modern insandır.

2-De Selby: Romanın en sıra dışı karakteridir. Bilimsel ve felsefi keşifler peşinde koşan eksantrik bir bilim insanıdır. Zamanı durdurabildiğini ve ölümlerle konuşabildiğini iddia eder. Zamanın ve mekânın doğasını değiştirebileceğine inanır. Dünyayı yok etme projesiyle romanın en absürt figürlerinden biri olur. Deli-Dahi arasında bir çizgidedir. Bilinçli olarak absürt bir bilim insanı stereotipidir. Bilginin ve tarihin güvenilirliğini sorgulayan bir karakterdir. Dinin, bilimin ve otoritenin sınırlarını bulanıklaştırır. O'Brian, arketiplerinden birisi olarak da düşünülebilir.

3-James Joyce: Gerçekte 1941'de ölmüş olması gereken James Joyce, romanda aslında ölmediği ve İrlanda'da saklandığı ortaya çıkan bir karakterdir. Eskiden büyük bir yazar olmasına rağmen, şimdilerde bir barmen olarak sessiz bir hayat sürmektedir. **Joyce;**

-Edebi otoritenin ironik bir temsili: Joyce'un büyük bir yazar olduğu gerçeği, kendi ağzından reddedilir. *Ulysses* için "kirli bir kitap" der.

-Edebiyatın kutsallığını yıkan bir figür: Yazarın ilham perisi ve üstün zekâsı gibi kavramlar alaya alınır.

-Kendi edebi mirasını reddeder: Bir zamanlar dünyaca ünlü bir yazar olan Joyce, artık edebiyatla hiçbir ilgisi olmadığını söyler.

- Gerçek hayattaki ünlü yazarın kurmaca bir versiyonudur. Ancak burada edebiyattan vazgeçmiş, Dalkey'de restoran işletmek isteyen biri olarak karşımıza çıkar.

4-Hackett (Mick'in Arkadaşı): Mick'in arkadaşı ve fikir alışverişi yaptığı bir karakterdir. Katolik Kilisesi'ni ve dini otoriteleri sorgulayan bir figürdür. Kendi başına büyük bir etkisi olmayan ama romanın felsefi tartışmalarına katkı sağlayan aynı zamanda İrlanda milliyetçi kanadını temsil eden bir karakterdir.

5-Mary (Mick'in Sevgilisi): Mick'in sevgilisi ve romanın sonunda hamile olduğu için Mick ile evlenmeye karar veren kadın karakterdir. Geleneksel İrlanda kadın figürüdür. Mary, romanın sonunda Mick'in "düzene" girmesini sağlayan kişidir. İrlanda'daki geleneksel düzenin devamını sağlayan kadın karakterdir. Mick'in dünyayı değiştirme hayallerinin sona ermesini sembolize eder. Kadın karakter olarak çok aktif bir rolü yoktur, ancak Mick'in kaderini değiştiren kişidir.

Mekânlar:

1. Dalkey Kasabası: Dalkey'i gerçekliği ile tasvir ederken, hem fiziksel hem de felsefi bir doku oluşturuyor.

Burası sadece fiziksel bir mekân değil, aynı zamanda felsefi bir düşünme biçiminin ve postmodern bir yaklaşımın yansımasıdır. İlk sayfada anlattığı, kasabanın görüntüsüne dair ayrıntılarla başlıyor, ancak bir anda dil değişiyor ve felsefi, kültürel göndermelerle kesişiyor. Örneğin, kasabanın tanıtımı, Vico Yolu'na ve oradan da Johannese Scotus Erigena ile Victoria Kraliçesi'ne uzanan bir düşünsel yolculuğa dönüşüyor. Devam eden mekânlar, İrlanda'nın gündelik yaşamın en çok kullanıldığı publarla sınırlanıyor. Aynı zamanda De Selby'nin yaşadığı ev, geniş tasvirini yaparak, parodi ve metafizik tartışıldığı bir laboratuara dönüşüyor.

James Joyce'un Restoranı, sanatın ve edebiyatın değersizleştiği ya da basitleştirildiği bir mekâna dönüşüyor. Diğer bir mekân olarak **Polis Karakolu**, absürt otoriteyi, bürokrasiyi eleştiren yer olarak yerini alıyor.

Tema

Yazar, tek bir tema üzerinde durmaz. En belirgin temalar, *Arşiv ve Hafıza*, *Yazarlık ve Otorite*, *Alternatif Tarihler ve Gerçeklik*, *Din ve Bilim*, *Bireyin ve Toplumun Uyumu*, *Kimlik* gibi konular etrafında şekillenir. O'Brien, bu temalar aracılığıyla toplumsal, kültürel ve bireysel yapıları sorgular, aynı zamanda modernizmin ve postmodernizmin sınırlarında dolaşarak, okuyucuyu hem eleştirel düşünmeye hem de mizahi bir bakış açısıyla olayları değerlendirmeye davet eder. Bu temalar, romanın derinliğini ve çok katmanlı yapısını ortaya koyar; her biri, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde büyük bir etkiye sahiptir.

İzlekler:

Romanın temel izleği şu sorular etrafında şekillenir:

- **Gerçeklik nedir?** Geçmiş değiştirilebilir mi?
- **Tarih ve otorite güvenilir midir?**
- **Edebiyat ve büyük yazar figürleri kutsal mıdır, yoksa abartılmış mıdır?**
- **Birey büyük düşüncelerle mi hareket etmelidir, yoksa topluma uyum mu sağlamalıdır**
- **Döngüsellik ve Vico Yolu:** Tarih ve olayların sürekli tekrar etmesi, zamanın ve gerçekliğin doğası üzerine bir sorgulama sunar.
- **Bisiklet ve İnsan-Makine Bütünleşmesi:** İnsan ve makinenin iç içe geçmesi, bireyin mekanikleşmesi ve varoluşun döngüsel yapısını simgeler.
- **De Selby'nin Teorileri:** Bilim ve akılcılığın absürtlüğünü vurgulayan fikirler, rasyonelliğin sınırlarını mizahi bir şekilde eleştirir.
- **Joyce'un Restoranı ve Edebiyatın Ticarileşmesi:** Sanatın ve edebiyatın metalaşması, modernizmin kutsallık kaybına uğramasına dair bir hicivdir.
- **Bürokratik Absürtlük ve Polis:** Devlet otoritesinin ve bürokrasinin karmaşıklığını, anlamsız kurallar ve yetki boşluklarıyla hicveder.
- **Anlatı ve Metin Üzerine Göndermeler:** Roman, kendi kurmaca yapısının farkındalığını yaratır ve edebiyatın doğasını sorgular.
- **James Joyce'un Kimliği ve Gerçekliği:** Joyce'un karakter olarak varlığı, kimlik ve gerçeklik algısını ironik bir biçimde tartışmaya açar.

Romanın izlekleri, bireyin gerçekliği, tarihi, bilimi, dini ve edebiyatı sorgulama sürecini yansıtır. Ancak bu sorgulama, sonunda topluma uyum sağlama zorunluluğuna dönüşerek ironik bir kapanışa ulaşır.

Kullandığı Önemli Metaforlar

1-Bisiklet: Bu metafor, sadece bireysel bir hareketin değil, aynı zamanda toplumsal bir dönüşümün de simgesi gibidir.. İrlandalıların, İngilizlerle olan ilişkisinde, kültürel bir uyum, dönüşüm ve zorunlu etkileşim bağlamında ele alınabilir. Bu açıdan bakıldığında bisiklet, İrlanda'nın kolonyalizmle şekillenen tarihindeki karmaşık ilişkileri temsil etmek için güçlü bir sembol olabilir. Aynı zamanda bisikleti hem fiziksel dönüşüm hem de toplumun cinsellik ve beden algısına dair absürd ve mizahi bir eleştiri olarak kullanıyor olabilir.

2- De Selby'nin Teorileri: Metaforik Anlamı: De Selby'nin bilimsel ve felsefi teorileri, bilimsel akılcılığın ve mantığın nasıl absürde dönüşebileceğini gösterir. Neden Kullanılmıştır? O'Brien, bilimsel dogmaların ve akılcılığın

aslında her zaman geçerli ve güvenilir olmayabileceğine dair bir eleştiri sunar.

3. Joyce'un Restoranı: Neden Kullanılmıştır? Flann O'Brien, sanatın ve edebiyatın yozlaşmasına ve kapitalistleşmesine dair güçlü bir eleştiri sunar. Joyce'un bir yazar olarak restoran açması, sanatın yüksek değerinin yerine ticari endişelerini dile getirir.

4- Bürokrasi ve Polis Teşkilatı: Metaforik Anlamı: Bürokrasi ve polis teşkilatları, toplumsal otoritenin ve sistemin ne kadar saçma ve işlevsiz hâle geldiğini simgeler. Aynı zamanda, toplumun yönetimi ve kontrolü üzerine felsefi bir eleştiridir. Neden Kullanılmıştır? O'Brien, bürokrasinin ve otoritenin ne kadar düşüncesiz ve anlamsız olabileceğini göstermek ister. Bu metafor, otoriteye karşı bir başkaldırıyı ve düşünce özgürlüğünü savunur.

5-Aziz Augustine: Aziz Augustinus, Hristiyanlık en önemli isimlerinden biridir ve özellikle **günah, irade, ilahi hakikat ve zaman kavramları** üzerine düşünceleriyle bilinir. **ilahi lütuf, günah ve irade özgürlüğü** gibi konular üzerine derinlemesine düşünmüş ve Katolik teolojisinin temellerini atmıştır. Ancak, O'Brien onun bu ciddi konular üzerine yaptığı konuşmaları absürd bir bağlama oturtarak din ve teolojinin mutlak doğrular sunmadığını Katolik kilisesine ciddi göndermeler yapar. O'Brien'in edebiyat anlayışındaki oyunbaz ve ironik yapının bir parçasıdır dönüşür.

6-Vico Yolu: Bu yol, yalnızca bir mekân olmanın ötesinde, James Joyce ve İrlanda edebiyatı ile bağlantılı, felsefi ve döngüsel zaman anlayışını simgeleyen önemli bir semboldür. Flann O'Brien, Vico Yolu'nu sadece bir yürüyüş rotası olarak değil, Yazar burada özellikle Joyce'un edebiyatına ve tarihin döngüsel doğasına bir gönderme olarak kullanır.

Not: Joyce'un Finnegans Wake'te şu dizeyle ima ettiği Vico Yolu, terimlerin başladığı yerde buluşmak için dönüp dolaşıyor "13 - ve böylece, Dalkey'e giden yolda, eşikte duruyoruz Vico Road, Dublin'in güneyinde, Dalkey ve Killiney kasabaları arasında uzanan sahil yoludur. Muhteşem deniz manzaraları ile ünlüdür ve İrlanda'nın en prestijli bölgelerinden biridir. James Joyce, Samuel Beckett ve diğer İrlandalı yazarlarla ilişkilendirilmiştir.

7-Sahil ve Deniz (Doğayla İlişki): Mick ve Hackett'in deniz kıyısında yaptığı yürüyüşler ve tartışmalar, romanın felsefi yönünü besleyen önemli sahnelerdir. Roman, James Joyce'un *Ulysses* eserine göndermeler yaparak başladığını hatırlatalım. Mick ve Hackett'in sahilde yürüyüşü, Dedalus ve Buck Mulligan'ın sahil sahnesini hatırlatır. Deniz, değişimin ve bilinmezliğin bir sembolü olarak kullanılır. Aynı zamanda De Selby'nin deneyleri ve zaman algısının bozulduğu bölümler için metaforik bir mekân yaratır.

Toplumsal Cinsiyet ve "Kadın" ile "öteki" kavramlara yaklaşımı

Bu bölüm, sunum formatı içinde yer aldığı için özellikle "yer verilmiştir. "Roman, toplumsal cinsiyet rollerine doğrudan odaklanmasa da, kadın karakterlerin konumu ve eril bakış açısının belirleyiciliği dikkat çeker. Özellikle Mary, entelektüel yapısı ve kazancıyla belirgin olsa da, Mick'in etrafında şekillenen bir figürdür. Bu, yazarın toplumsal cinsiyet sorgulamak yerine erkek merkezli bir bakış açısını sürdürdüğünü gösterir."

"Öteki" Kavramı ve Dışlanma: Roman, "öteki" kavramını doğrudan kadınlar üzerinden işlemez. "öteki"yi ele alış biçimi daha çok entelektüel ve tarihsel figürler üzerine kuruludur.

Birey Oluş / Bireysellik / Yalnızlık: Bu, bireyselliğin tamamen yok edildiği bir anlatı değildir, ancak roman, birey olmanın toplumsal koşullar içinde ne kadar zor olduğunu mizahi bir şekilde gösterir. Ancak romanın sonunda bireyselliğini tamamen bir kenara bırakıp, evlenmeye ve sıradan bir hayata razı olmaya karar verir.

Doğum / Yaşam / Ölüm : Roman, varoluşsal sorular etrafında şekillenir, Ölüm kavramına yaklaşımı: Roman, yaşam ve ölüm üzerine ağır felsefi mesajlar vermekten kaçınır; ancak ölümün sabit bir gerçeklik olmayabileceğini ima eden postmodern bir yaklaşıma sahiptir.

Toplumsal / Politik Tutum: Yazar, doğrudan bir politik söylem geliştirmez, ancak modern toplumun birey üzerindeki baskısını ve otoriteye karşı duyulan direnci absürd bir dille, mizahi bir şekilde ortaya koyar. Katolik Kilisesi ve İrlanda milliyetçiliği gibi toplumsal unsurların eleştirisi, romanın içindeki alaycı tonla harmanlanmış, doğrudan bir karşıtlık yerine daha ince bir sorgulama yapılmıştır.

Birliklilik / Yabancılaşma / Yabancılaşma: Romanın ana karakteri Mick, hem topluma hem de kendi düşüncelerine yabancılaşmış bir figürdür, kendini hem entelektüel dünyada hem de günlük hayatta tam olarak ait hissetmez. Felsefi sorulara yanıt arar, ancak tatmin olmaz

Romanındaki Önemli Bölümler ve Örnekler

Mick ve Hackett'in sahildeki felsefi sohbeti (*Gerçeklik, tarih ve bireyin konumu*) Mick: "Tarih dediğimiz şey gerçekten var mı? Yoksa biz mi uydurduk?"

Hackett: "Eğer kimse hatırlamıyorsa, yaşanmış sayılır mı?"

James Joyce'un ölmediğinin ortaya çıkması ve barmen olarak çalışması (*Edebiyat otoritesinin*

ykılması) Joyce: “Ulysses mi? O saçmalık. Keşke hiç yazmasaydım.”

Mick ve De Selby’nin bilimsel tartışmaları (Zaman ve gerçeklik üzerine felsefi bir sorgulama, gerçeklik nedir)

Aziz Augustinus’un tarih hakkındaki açıklamaları (Tarihin manipüle edilebilirliği) Aziz Augustinus: “Benim hakkımda anlatılanların çoğu yanlıştır. Tarih, kazananların yazdığı bir masaldır

De Selby’nin oksijen teorisi ve zaman yolculuğu deneyi (Bilimin mutlak bilgi olup olmadığı) De Selby: “Zaman diye bir şey yoktur; yalnızca hafızamızın bize oynadığı bir oyundur.”felsefi bir yaklaşım

Mick’in dünyayı kurtarma planlarından vazgeçmesi (Bireyin ideallerini terk edip sisteme uyumu) Mick: “Belki de dünyayı kurtarmaya gerek yoktur. Belki de sadece yaşamalıyız.” Mick, roman boyunca büyük düşüncelerle ilgilenirken, sonunda tüm bunları bırakıp sıradan bir hayat yaşamaya karar verir.

Mick: “Sonunda, belki de mutlu olmak en iyisidir.”

Bu Roman Edebi midir?

Evet, edebidir. Çünkü: Edebiyat tarihine yönelik alaycı bakış açısı:

Pasaj örneği: Hackett’in bir konuşmasında, “James Joyce bu kadar ciddi bir şekilde yazarken, bir de deli olduğunu söyleyenler var. Gerçekten de insanlık adına bir iyilik yaptığını mı düşünüyor?” diyerek Joyce’a yönelik alaycı bir tutum sergiler. Burada, Joyce’un modernizmine karşı bir küçümseme ve parodi yer alır.

Dil ve Toplumsal Anlam: Yazar, dilin gerçeklik algısını nasıl şekillendirdiğini sorgular ve dilin toplumsal inşa ile bireysel kimlik arasındaki ilişkisini tartışır. Roman, dilin estetik işlevinin ötesine geçer ve toplumsal normları ele alır.

Pasaj örneği: “Bütün bunlar bizim İrlanda’da nasıl yaşadığımıza dair. Dil, kimliğimizin yapı taşı değil de ne?” diyen Mick, dilin toplumsal kimlik üzerindeki etkisini sorgular. Bu cümle, dilin sadece bir iletişim aracı olmanın ötesinde, toplumsal yapılarla ve bireysel kimliklerle nasıl ilişkilendiğini gösterir.

Felsefi Derinlik: Gerçeklik, kimlik, hafıza, zaman ve edebiyat doğası gibi temalar üzerinde derinlemesine tartışmalar yapılır. Joyce’un modernist etkisiyle, gerçeklik ve kurgu arasındaki ilişkiler sorgulanır. Pasaj örneği: De Selby’nin “Gerçeklik dediğimiz şey aslında bir illüzyon, sadece kafamızın içindeki algılardan ibaret,” dediği an, felsefi derinliğe işaret eder. Burada, hem felsefi bir tartışma hem de gerçeklik algısının subjektifliği üzerinden bir eleştiri sunulmaktadır

Postmodern Yapı:Yazar, geleneksel edebi formları kırarak, parodi ve yenilikçi bir anlatım biçimi ortaya koyar. Anlatıcılar ve karakterler, postmodernizmin belirsiz yapısını sergiler. Roman, gerçeklik ile kurgu arasındaki sınırları bulanıklaştırır. Joyce gibi figürleri parodileştirir, türlerin sınırlarını aşar. Pasaj örneği: Hackett’in “Evet, tarih gerçekten de ne kadar eğlenceli bir konu, değil mi? Ama hiç de gerçek değil,” demesiyle, tarihsel gerçeklerin kurgu ile nasıl iç içe geçtiği ve tarihsel anlatıların ne kadar manipüle edilebileceği üzerine yapılan bir eleştiridir

Metinlerarasılık ve İroni: Roman, James Joyce’a yapılan göndermeler ve diğer edebi referanslarla klasik anlatı formlarını yıkar. Parodi, ironi ve eleştirel bakış açısı sunar.

Parodi ve Mizahi Anlatım: Edebi figürler ve tarihsel figürler alaycı bir dille ele alınır. Joyce’un modernizmini küçümseyen bir dil kullanılır. Pasaj örneği: “De Selby’nin bilimsel teorilerine bak, bir insanın en iyi işi de bunları ortaya koymak olmalı,” diyen Mick, De Selby’nin teorilerinin absürtlüğünü mizahi bir şekilde eleştirir. Burada, hem De Selby’nin garip teorilerine karşı alaycı bir yaklaşım var hem de bilimsel dilin abartılı kullanımı üzerinden bir parodi oluşturuluyor.

Üslup ve Dil Kullanımı: Yazar dili zekice kurgulanmış ve absürt anlatım içerir. Mizah ve kelime oyunları, edebi derinlik katar. Mick ve Hackett’in konuşmalarındaki absürtlük: “Ya, bilirsin, bazen her şey anlamsız gelir, ama bazen de her şeyin anlamı olur. Ama burada bir anlam yok.” — Bu diyalog, hem dilin absürt kullanımını hem de romanın zekice kurgulanmış yapısını gösterir.

Felsefi, Tarihsel ve Eleştirel Derinlik: Dini, bilimsel ve edebi otoriteler eleştirilir; bireyin kimliği ve toplumsal normlara uyumu gibi evrensel temalar işlenir. Tarih ve bellek eleştirilir. Karakterler, bilgi ve otoritenin doğasını sorgular. Pasaj örneği: “Aziz Augustinus’un günahlarının nasıl bir ilham kaynağı olduğu hakkında ne düşünüyorsunuz?” diyerek Mick, dini figürlerin ciddi teolojik söylemlerini alaycı bir şekilde sorgular. Burada, absürd bir şekilde dini figürler parodilenir.

Metafiksiyon: Roman, kurgu içinde kurgu anlayışıyla ilerler. Gerçek figürler kurgu içinde yaratılır. *Kurgusal gerçeklik ve yazarın müdahalesi:* Mick’in, “Hadi bakalım, bir sonraki adımı tahmin et ve yazmaya başla, çünkü her şey yazılabilir, değil mi?” demesi, romanın içindeki yazarlık ve anlatıcılıkla ilgili metafiksiyonel bir yansıma yaratır. Bu, romanın kendisinin bir kurgu olduğuna dair açık bir referanstır.

Parodi ve Mizah: Katolik Kilisesi ve bilim dünyası, mizahi bir dille sorgulanır. Edebiyat otoriteleri alay edilir.

Mizahi bir dil kullanmasına rağmen, ciddi felsefi ve edebi sorular sorar. *Katolik Kilisesi ve bilim dünyasına yönelik alaycı yaklaşım:* Mick, bir rahip ile konuşurken, “Rahipler her zaman aynı şeyi söylerler: Tanrı her yerdedir. Ama bu kadar yüksek sesle nasıl var olabilir?” — Bu, Katolik Kilisesi’nin dogmalarına dair alaycı bir bakış açısı sunar.*Edebiyat otoritelerine yönelik parodi:* “James Joyce, dev bir yazar ama belki de sadece bir adamın kafasında var. Ne kadar büyükse o kadar başını belaya sokuyor,” diyen Hackett, Joyce’un modernist bakış açısını hem taklit eder hem de eleştirir.

Mizah ve Kelime Oyunları: Kelime oyunları ve absürt diyaloglarla romanın edebi katmanlarını artırır. : Hackett’in Mick’e dediği, “Beni göremezsin, çünkü ben henüz ortaya çıkmadım, yokum,” (bu, sadece dilsel bir oyun değil, aynı zamanda varlık ve kimlik temalarına dair derin bir felsefi sorgulamadır). *Kelime oyunları:* Hackett’in, “Bütün bu kelimeleri bir araya getirdiğinde ne elde edersin? Hiçbir şey, sadece bir dizi anlamsız kelime,” demesi, dilin sınırlarını zorlayan bir kelime oyununu gösterir.*Absürt diyaloglar:* Mick’in, “Ya bir anımsadım ama şimdi kayboldu, kimse bilmiyor ki, ben de bilmiyorum!” demesi, anlatının absürtlüğünü ve dilin nasıl bir anlam kaymasına yol açabileceğini gösteren

bir örnektir.

Anlatım özellikleri::Basit bir anlatı sunmaktan öte, tarih, edebiyat, otorite ve bireysel kimlik üzerine çok katmanlı eleştiriler içerir. *Çok katmanlı eleştiriler:* Hackett'in, "Tarih yazıcıları gerçeği yazmazlar, gerçekliği bulup yazarlar tarih yazıcılarıdır," şeklindeki yorumu, tarih, kimlik ve gerçeğin nasıl inşa edildiği üzerine derin bir eleştiri sunar. Aynı zamanda edebiyatın ve toplumun yapısal eleştirisini içeren bir yaklaşımdır.

Okuyucuyu sadece eğlendirmez, aynı zamanda düşündürerek edebiyat ve tarih anlayışını sorgulamaya teşvik eder.

Romanın okur açısından Zayıf Yönleri

Roman, belirgin ve güçlü bir olay örgüsüne sahip değildir. Ana karakter Mick'in amacı net gibi görünse de, olayların birbirine bağlılığı zayıftır. Roman, felsefi ve mizahi tartışmalara odaklanırken, olay örgüsü çoğu zaman arka planda kalır. Bazı okuyucular için hikâyenin "bir yere varmadığı" hissi yaratabilir.

Mary, romanın tek önemli kadın karakteri olmasına rağmen, bağımsız bir kimlik geliştiremiyor ve daha çok Mick'in hikâyesinin bir parçası olarak işleniyor.

Özellikle Joyce hakkındaki parodiyi tam olarak kavrayabilmek için, onun eserlerine aşina olmak gerekiyor. Eğer okuyucu Joyce'un edebi mirasını ya da onun etrafında oluşan tartışmaları bilmiyorsa, romanın bazı bölümleri anlamını kaybeder. Aynı şekilde hem o dönemin İrlanda tarihi hakkında bilgi ve Aziz Augustin'in "itiraflar" kitabı okunmadığında da aynı şey geçerlidir.

Çok katmanlı yapısı ve anlatıdaki belirsizlik nedeniyle bazı okuyucular için zorlu bir okuma deneyimi sunar. oldukça deneysel olduğundan, okuyucular için kafa karıştırıcı ve yorucu olabilir.

Karakterlerinin derinlikli bir şekilde geliştiği bir roman değildir. O'Brien, özellikle başlangıçta karakterleri çok belirgin ve derinlemesine tanıtmadan birer archetip olarak sunar. Bu, okuyucu için karakterlere duygusal bağ kurmayı zorlaştırabilir.

Özellikle baş karakterlerin kimlikleri, belirsiz ve çok katmanlıdır. Bu da karakter derinliği eksikliği olarak görülebilir

Felsefi sorgulamalar, metinlerarasılık ve derin teorik tartışmalar, romanın ağır bir entelektüel dille yüklüdür. Bu da daha kolay okunabilir edebiyatı tercih edenler için romanı katı ve ulaşılması güç kılabilir.

Gerçeklikle ilgili oynama ve kurgusal öğelerle gerçekliği altüst etme çabası, bazı okurlara açık olmayan bir anlatı ve karmaşık bir yapı olarak gelebilir. Bu da özellikle daha net ve doğrudan anlatılar bekleyen okuyucular için, romanda bir tür sıklık ve anlam eksikliği yaratabilir.

Romanda çok fazla sosyal, felsefi ve dilsel derinlik oluşturmuştur. Ancak bu sürekli sorgulayıcı yapıyı bir yavaş ilerleyen süreç olarak görmek mümkündür. Özellikle bir çözüm ya da net bir sonuç beklentisi olan okuyucular için olumsuz bir özellik olarak değerlendirilebilir.

Edebi açıdan büyük bir başarıya olsa da, bazı okuyucu kitleleri için karmaşık yapısı, derin felsefi sorgulamaları, absürd mizahı ve deneysel anlatımıyla zorlu ve bazen kafa karıştırıcı olabilir.

Romana betimleme unsurları kullanılmıştır, ancak betimlemeler genellikle alışılmışın dışında bir şekilde ve deneysel bir biçimde yapılmıştır. daha çok felsefi, psikolojik ve soyut bir bağlamda işler.

Aslında bu eksiklikler yazarın, postmodern bir yazar olarak, geleneksel anlatım biçimlerinden saparak bilinçli olarak tercih ettiği anlatı stratejileridir. Bu, eksiklik değil, modernizm ve postmodernizm ile ilişkili bir metin anlayışıdır. Roman, belirli bir entelektüel çerçeveye ve okur katılımına dayanan bir yapı sunar, ancak bu da daha geniş kitlelere hitap etmesini engeller. Bu bağlamda, postmodernizmin bir özelliği olarak "herkese hitap etmeme" durumu, romanın entelektüel derinliğine hizmet eder, eksiklik olarak düşünülmemelidir

DİĞER ROMANLARLA BENZERLİKLERİ:Büyük isimlerinden hem de postmodern edebiyatın önde gelen figürlerinden çeşitli esinlenmeler taşır. Roman, özellikle James Joyce, Laurence Sterne, Jonathan Swift ve Samuel Beckett gibi yazarlardan etkilenen bir anlatı yapısına sahiptir. Bununla birlikte, postmodern edebiyatın Borges, Pynchon ve Calvino gibi temsilcileriyle de benzerlikler taşır.

Yazar Bize Neyi Gösteriyor?

Flann O'Brien, *Dalkey Arşivi* ile bence bize gerçeklik üzerine çok güçlü bir soru sorduruyor: Gerçeklik nedir, nasıl işliyor? Roman, gerçekliği mutlak bir şey olarak görmüyor, aksine onun her an sorgulanabilir, değiştirilebilir ve hatta yeniden yazılabilir bir şey olduğunu gösteriyor. Bir anlamda, O'Brien'in evreninde gerçeklik, sabit bir yapı değil, tam tersine, oynanabilir bir oyun alanıdır.

Aynı zamanda, roman, büyük anlatıların yıkılabileceğini de vurguluyor. O'Brien, toplumsal ya da bireysel anlamda hangi otorite olursa olsun, bunların aslında sorgulanabilir olduğunu, bazen de gülünç hâle getirilebileceğini

anlatıyor. Hiçbir şey dokunulmaz değil, her şey – ve herkes – eleştirilebilir. Bu, özellikle bir dönemin kutsal kabul edilen edebi figürlerine, Joyce gibi isimlere karşı gösterdiği yaklaşımda çok belirgin. O'Brien, onları kutsallaştırmak yerine, o figürleri bozarak, edebiyatın katı kurallarını parçalıyor.

Arşiv konusu da bence romanın en dikkat çekici noktalarından biri. O'Brien, arşivin sadece hatırlama değil, aynı zamanda unutmaya işlevine de sahip olduğunu, hatta bazen bir iktidar aygıtına dönüştüğünü gösteriyor. Arşivler, toplumların bellekleri gibi, neyi hatırladığımıza, neyi unuttuğumuza karar veriyor. Ve bu kararlar, bazen toplumu yönlendiren, şekillendiren bir güç halini alabiliyor.

Öte yandan, O'Brien, okurun rolünü de sorguluyor. Bu sadece bir hikaye okuma durumu değil, okurun pasif bir tüketici olmasını değil, aktif bir katılımcı olmasını istiyor. Okur, bir anlamda, anlatıyı sorgulayan, onu yorumlayan ve belki de ona yeni anlamlar yükleyen biri olmalı. O yüzden roman, bizi yalnızca dinleyen değil, aynı zamanda aktif bir düşünür olmaya çağırıyor.

Sonuç olarak, *Dalkey Arşivi*, edebiyatın sadece anlam arayışı olmadığını, aynı zamanda keyif almanın ve kurallarla oynamanın bir alanı olduğunu da gösteriyor. O'Brien, ciddiyetle değil, bir oyun ve mizah perspektifiyle hem gerçekliği hem de edebiyatı ele alabiliyor. Hatta, tarih, kutsal metinler gibi şeyler bile bu çerçevede birer oyun alanına dönüşüyor. O'Brien'ın yaklaşımı, bizim gerçekliğe, topluma ve edebiyatın sınırlarına bakışımızı temelden değiştiriyor.

DEĞERLENDİRME

Flann O'Brien'in *Dalkey Arşivi*, yalnızca bir roman değil, aynı zamanda dil, kimlik, otorite ve tarih üzerine derin bir sorgulama alanı sunuyor. O'Brien, modernizmin ve postmodernizmin sınırlarını zorlayarak, gerçeklikle kurgu arasındaki çizgiyi belirsizleştiriyor. İrlanda'nın kültürel ve politik geçmişini absürt ve ironik bir dille ele alırken, bireysel kimliği, otoritenin bilgi üzerindeki etkisini ve edebiyatın kurallarını da sorguluyor. Ama bunu yaparken okuru sıkıcı felsefi tartışmalara hapsedmek yerine, onu hem eğlendiriyor hem de metni sorgulamaya zorluyor.

Bütün bu ciddi tartışmaların arasında Flann O'Brien'in mizahı devreye giriyor ve romanın tonunu belirliyor. Yani, filozofların tozlu kütüphanelerinde uzun uzun tartışacağı meseleleri alıp, onları bir postmodern oyun sahasına çeviriyor. Hem de büyük bir eğlenceyle! *Dalkey Arşivi*'nin en büyük numarası da bu zaten: ciddiyetle oynayan bir kitap olması.

Roman, eğlenceli finaliyle bu oyun anlayışını zirveye taşıyor. Kitabı ister felsefi bir metin olarak ele alın, ister edebiyatın anlamını sorgulayın, ister dini göndermeleri analiz edin—ne şekilde okursanız okuyun, *Dalkey Arşivi* bu ihtimallerin hepsine kapı aralıyor. Gerçeklik, tarih, edebi figürler ve kutsal metinler bile burada ciddiyetle değil, bir oyun ve mizah perspektifiyle ele alınıyor. Eğlence, bu romanın yalnızca bir unsuru değil, ana varlık sebebi. O'Brien, edebiyatın yalnızca anlam arayışı değil, aynı zamanda keyif almanın ve kurallarla oynamanın bir alanı olduğunu gösteriyor.

Peki, O'Brien sadece İrlanda ile mi dertli? Görünüşte evet, ama aslında İrlanda onun için bir mikrokozmos; dolayısıyla yerel gibi görünen meseleler evrensel bir eleştiriye dönüşüyor. Tüm okuma notlarıma, eleştirilere ve mektuplarına baktığımda bir şey net: O'Brien'in ne zaman ciddi, ne zaman dalga geçtiğini tam olarak çözmek pek mümkün değil! Joyce'a sayısız gönderme yapıyor, Aziz Augustinus'u romanına yerleştirmesi bile başlı başına bir kurnazlık. Joyce'a olan ilgisi (ya da takıntısı mı demeliyim?) her köşe yazısında, her romanında kendini belli ediyor. Onu kimi zaman över gibi yapıyor, kimi zaman alay konusu hâline getiriyor. Ama en büyük "Joyce şakasını" bu romanda yapıyor, üstelik dozunu da artırarak!

Mizahi üslubu ise tam anlamıyla bir çizgi film karakterinin hayata bakışı gibi. Örneğin, "Bir Alman'a ödünç verdiğim bir kitabı 24 saat içinde dikkatle inceledim, bu sırada bir trafik kazası geçirdim. Hastanede 24 saat baygın kaldım. Genç doktor bana hiçbir sorunum olmadığını söyledi... sadece kırık bir kafatası" (s. 303) gibi ifadeler O'Brien'in sağlık sorunlarını bile absürt bir mizahla ele aldığını gösteriyor.

Flann O'Brien, edebiyatı yalnızca kurallarla oynamak için değil, kuralların bizzat kendisini değiştirmek için kullanıyor. Onun için edebiyat, hakemi kandırıp sonra kendi kendine kırmızı kart gösteren bir oyuncunun sahası gibi. O'Keefe'ye yazdığı bir mektupta *Dalkey Arşivi* hakkında "çok eğlenceli ve hatta ürkütücü bir şekilde bir summa" demesi de bu yüzden önemli. Bir yandan her şeyi toparlıyormuş gibi yaparken, diğer yandan kuralları altüst eden bir "edebi dolandırıcılık" gerçekleştiriyor.

Kimlik meselesine gelince... O'Brien'in "gerçek" kimliği bile bir muamma. En meşhur söylentilerden biri, onun "Clara Ungerland" adında Könlü, sarışın, keman çalan bir kadınla "sözde evliliği." Yani, adamın hayatı bile roman gibi!

Flann O'Brien, okuru "gerçeklik ve kimlik" peşinden sürüklüyor ama sonunda hepimize diyor ki: "Durun bir dakika! Hadi bakalım, kimlik arayışına devam edin ama ben sizi bir yandan güldürüp bir yandan da arşivlere tıktım!" Gerçekten de O'Brien yazıyor ama asıl hikayenin eğlenceli kısmını yakalamak okura kalıyor. Çünkü roman ne kadar ciddi olsa da, O'Brien her zaman bir adım önde ve "Siz hâlâ ciddi misiniz?" diye sormaktan geri durmuyor. Yani,

sadece romanla değil, okurla da oyun oynuyor.

Brian O’Nolan (nam-ı diğer Flann O’Brien), mektuplarında da aynı alaycı üslubu sürdürüyor. “Patentli dolandırıcılık oltaları” gibi ifadelerle, okurlarına gerçeklikten kopuk ama eleştirel bir bakış açısı sunuyor. Kendini sürekli farklı kimliklerle yeniden yaratan O’Nolan, belki de en büyük oyununu kendi hayatı üzerinden oynuyor.

Özetle, Flann O’Brien sadece bir yazar değil, tam anlamıyla bir “zeka gösterisi” ustası. Romanlarında mitolojiden teolojiye, felsefeden bilime kadar her şeyi harmanlıyor. Ama bunu akademik bir ağırlıkla değil, zekice kurgulanmış bir mizahla yapıyor. Flann O’Brien tam anlamıyla bir “kaos mimarı” ve edebi bir dolandırıcı. Bir yandan Joyce’un mirasını tiye alıyor, diğer yandan onun gölgesinde kalmaktan kaçınamayacağını biliyor. Ama sonuçta o gölgenin içinde saklanmıyor, onunla dalga geçiyor.

Peki, Joyce’a duyduğu kıskançlık gerçek mi, yoksa bir oyun mu? “O herife uzun zamandır gıcığım var” derken gerçekten mi söylüyor, yoksa sırf bizi düşündürmek için mi yazıyor? Eğer söz konusu kişi Flann O’Brien’sa, bu sözlerin kesinliği zaten tartışmaya açık! Ama bildiğim bir şey var: Edebiyatı asla sıkıcı bir alan olarak görmedi ve asla sıradan bir anlatı kurmadı.

Flann O’Brien’in çoklu yazar kimliği, yazdığı köşe yazılarına takma isimlerle yaptığı provokatif yorumlar, anarşist yapısına rağmen otorite altında çalışması gibi birçok unsuru göz önünde bulundurulduğunda, sanki bir anlamda geçmişine dair kendi “itiraf” kitabını yazıyor gibi görünüyor.

Zaten The Irish Times’ta yazdığı köşe yazılarından biri o kadar absürt bulunmuş ki, okuyucular editöre mektup yazıp “Bu adam gerçek mi, yoksa bize oyun mu oynuyor?” diye sormuşlar! Ben de Flann O’Brien’a soruyorum: *Yaptığın finalle okurla da mı oynadın?*

Dilerim öbür tarafta Joyce sana donlarını yamatmıyordur!

Flann O’Brien!

“Kullanıcılardan bir dizi mektup aldım (Tanrı onlara yardım etsin!). Bu mektuplar, patentli oltalarımın (patentli dolandırıcılık oltaları!) gevşeklikten yapılmış. Okuyucular onlardan çok memnunlar (yalanlar, yalanlar!) (Ho-ho-ho!)”

Teşekkürler, Gülden Hatipoğlu

Flann O’Brien gibi bir yazarla uğraşmak, metinlerinin labirentinde kaybolmadan yol bulmak, üstelik bu yolculuğu başkalarına da rehberlik edecek şekilde aktarmak gerçekten zor bir iş. İşte tam da bu noktada, çevirileri ve çalışmalarıyla O’Brien’ı bize daha yakın hale getiren Prof. Dr. Gülden Hatipoğlu’na teşekkür etmek istiyorum.

Onun titiz çevirileri, metinler arasındaki nüansları anlamamıza yardımcı olurken, eleştirel yorumları O’Brien’ın oyunbaz zihnine dair pek çok ipucu sundu. Flann O’Brien’ı ve onun edebi şakalarını anlamak, büyük ölçüde Hatipoğlu’nun çalışmaları sayesinde mümkün oldu.

Bu yüzden, bu geceyi kapatırken, O’Brien’ın ruhuna uygun bir şekilde eğlenceli ama bir o kadar da ciddi bir teşekkür borçluyuz. Hem akademik hem de edebi anlamda bu önemli katkıları için kendisine içtenlikle teşekkür ederim.

Kaynaklar:

Flann O’Brien’in Modernite ile Diyaloğu: Yazarlık ve Politik Bilinçdışı Doktora Tezi Gülden Hatipoğlu, İzmir, 2016

Cruiskeen Lawn köşe yazıları(Armağan Ekici çevirileri-blog yazıları)

Assembling Flann O’Brien Maebh Long(kitap İngilizce yayın)

**İngiltere Bath İlindeki Flann o'Brien Pub ve
Menü'sünde yer alan şiir ve çevirisi**

'The Workman's Friend'

'When things go wrong and will not come right
Though you do the best you can
When life looks black as the hour of night
A pint of plain is your only man

When money's tight and hard to get
And your horse has also ran
When all you have is a heap of debt
A pint of plain is your only man

When health is bad, your heart feels strange
And your face is pale and wan
When doctors say you need a change
A pint of plain is your only man

When food is scarce and your larder bare
And no rashers grease your pan
When hunger grows as your meals are rare
A pint of plain is your only man

In time of trouble and lousy strife
You have still got a darling plan
You still can turn to a brighter life
A pint of plain is your only man'

- Flann O'Brien

'İşçinin Arkadaşı'

'İşler ters gittiğinde ve düzelmediğinde
Elinde gelenin en iyisini yapsan bile,
hayat sana zor görüldüğünde gecenin karanlığı kadar siyah
Bir bardak sade senin tek adam

Para sıkışık olduğunda ve elde edilmesi zor olduğunda
Ve senin atın da koştı
Sahip olduğunuz tek şey bir borç yığını olduğunda
Bir bardak sade içecek senin tek adamın

Sağlığınız kötü olduğunda kalbiniz garip hisseder.
Ve yüzün solgun ve bitkin.
Doktorlar bir değişikliğe ihtiyacınız olduğunu söylediğinde
Bir bardak sade içecek senin tek adamın

Yiyecek kıt olduğunda ve kileriniz boş olduğunda
Ve tavanızı yağlamayın
Yemekleriniz az olduğu için açlık hissi arttığında
Bir bardak sade içecek senin tek adamın

Zor zamanlarda ve kötü çekişmelerde
Senin hala bir planın var canım.
Daha aydınlık bir hayata yönelebilirsiniz.
Bir bardak sade içecek tek adamınız.

- Flann O'Brien

katılımcıların değerlendirmeleri

Ar-da bajar

Roman Mick ve Hackett ile Dalkey'i anlatarak başlıyor. Daha sonra De Sebly karakteriyle karşılayıp onunla tanışmasıyla ilerliyor. Mary entelektüel ve kitap okuyan moda ile uğraşan bir kadın ve Mickle buluşan ve Hackett ile üçü barda buluşup sohbet eden tek belirgin kadın karakterdi. Diğer kadın karakterler sönük ve yok denecek kadar sesleri çıkıyordu. Roman daha çok Dalkey ve çevresiyle olan ilişkileri, orada yaşayan insanların yaşamları, dünyayla ilgili ilişkileri, Hitlerin savaşı ve İrlanda üzerindeki etkileri ile İrlandanın İngilizlerle ilişkilerine az da olsa değiniyor ve daha çok Hristiyanlığın gelişim ve sapmalarını, mezhepçilik, ve kiliselerin, Cizvitlerin. Peygamberlerin, eski uygarlıkların dini çelişkileri ve şimdiki çelişkilerin, insan denen mahlukatların dini ve kültürel inançları nasıl yozlaştırdığını bunu hem eleştiren hem de dünyanın sonunu getireceğini ve ancak böyle bir çözüm dünyaya çare olacağını belirten De Sebly, hem bir fizikçi hem de bir tanrıbilimcinin Mickle ve Hackettle tanışıp bunu dile getirir kendi yaşadığı evde. Artık ikisinin uğrak yeri ve içki ve sohbet etme yeri olarak kalacaktır De Seblynin evi ve onlarla tanışırken şunu der sohbetlerin arasında

“Dünyanın toptan çivisi çıkmıştı, toplum ise çekilmez bir iğrençlikteydi. Tanrı kendi kilisesini kurmuştu, ama özünde iyi olmaları şartıyla kaprisli şeytanların bile mezheplerini yüce gönüllülükle karşılamıştı. Hristiyanlık Tanrı'nın diniydi, ama Musevilik, Budizm, Hinduizm ve İslam da Tanrı'nın kabul edilebilir tecellileriydi; Eski ve Yeni Ahit, Veda, Kuran ve Avesta kutsal metinlerdi ama aslında bu örgütlü dinlerin her biri çürümeye ve körelmeye yüz tutmuştu. Yüce Gerçek bütün günümüz kiliselerinden kesin olarak ve geri dönüşü olmaksızın korunabilsin diye, her şeye kadir Tanrı, D.M.P. maddesini bulması için De Selby'ye yol göstermişti.”

Karakterleri arasında en duyarlı olan Mick ti. Dünyayı yok edecek diye De Selby'nin geliştirdiği madde ve sakladığı fiçı onlar için bir tehlike oluşturacağı inancıyla onu yok etmeyi birkaç arkadaşıyla görüşüp fikrini belirtir. Ve buna yönelik plan geliştirerek planı devreye sokar. Velhasıl planında başarılı olur ve o maddeyi İrlanda Bankasında bir kasa kiralarak saklar.

O maddenin ne olduğu? Gerçekten öyle bir madde var mıydı? Banka onu ne yaptı? Ve De Sebly'i neden ikna etmedi de böyle bir yola gidildi o da bir muama olarak kaldı

Bu arada İnsanların entelektüel düzeyi ve bilimin seviyesi de artmasıyla birlikte ne kadar tehlikeli ve kendi çıkarına kullanabileceğini De Sebly karekterleri üzerinden bize göstermiş oldu.

Roman daha çok dini inanışlar, kliseler, Katolikler, papazlar, ve geçmişteki azizler, papazlar, teologlar, Cizvitler, ve uygarlıkların dini motifler ve ikonların birbiriyle olan ilişkileri, yaklaşımları yoğunlukta olduğu ve çokça ayrıntılı bir şekilde işlendiği ve kitabı okumayı yavaşlamasına neden oldu.

Oda dinin insanlar üzerindeki etkisini daha çok insanın kendi çıkarı doğrultusunda yorumlamasıyla insanlara zarar verdiğini ve geliştirmedeğini geriletliğini daha çok göndermeler başvurarak dile getirir kitaptan alıntıladığım bu cümlede de kendini hisettirir “Amerika'da süregelen suç ve ahlaksızlık sisteminden İrlandalılar ve İtalyanlar sorumlu, ikisi de halis Katolik ırkı.”

Romanda, koyumcu çırağı, memur, öğrenci, tıp doktoru, peder Cizvit, modacı, barmen, yazar, hem fizikçi hem de Tanrı bilimci, anne, ...vs meslekteki karakterler vardı. Yani Dalkeydeki topluluk vardı.

Romanın Jamec Joyce üzerinden bitirmesi ilginçti. Jamec Joycenin yaşamını konu alması, kitapları hakkındaki fikirleri, yazarların ne yazıp ne yazamayacağı şeyleri bunu belirtmesi ve Ulyssesin Amerikalı bir kadın yazmaya teşvik ettiğini hata onun notlarının olduğunu belirtmesi ve kitabı hakkında sapkın bir kitap olarak belirtmesi ve aslında kitap o yazmamış diye belirtmesi

aslında kıskançlığın açığa vurumudur belki de. Kitaptan alıntıladığıma bakıldığında eleştiri daha çok yoğunlukta

“Ulysses'in anlaşılması güç ve abartılı skatolojik diliyle ve geçici bir sapkınlık halinde yazılmış bile olsa Molly Bloom gibi sütü bozuk bir karakterle nasıl bağdaşabilirdi?”

Jamec Joyce'yi bize daha çok bunak olduğunu, yazdığının tersini yaşadığını, aslında o romanları o yazmamış demeye getirip şüphe duymamızı sağladı

Ve aslında James Joyce iyi ki ülkesinden gitmiştir der eğer gitmeseydi bu kadar ünlenmezdi. Yaşadığı ülkeyi de eleştiriyor birkaç karakter üzerinde anlatılır bunu aşağıda kitaptan alıntıladığım cümlede görebiliriz

"Üçkağıtçılar ve ikiyüzlülerle dolu bu ülke," dedi Crabbe.

"Gördüğüm kadarıyla günümüzde biz öğrenciler güncelliğini yitirmiş diplomalar alabilmek için ter döküyoruz"

"Bu ülkenin yüzyıllardır hem İngiliz hükümetinin hem de yüzünü görenin cennetlik olduğu, toprak sahibi denen yoz ve merhametsiz zorbarın hunharca dayattığı vergilere ve sömürüye maruz kaldığı herkesin malumu," diye anımsattı Mick. "Kıtlık bu rejimin neticelerinden biriydi."

Amerika'da süregelen suç ve ahlaksızlık sisteminden İrlandalılar ve İtalyanlar sorumlu, ikisi de halis Katolik ırkı."

Sanki her şey den bir şikayet metni okumuş oldum. İnsanın günahları varsa ya da iyiliği onu sadece Tanrıyı ilgilendirir teması çok güzeldi. Diğer şekil insanı yozlaştırdığını ve kötülüğün baş belası olduğunu bunu örneklerle taa tarihin en dibindeki 362 senelere gidilerek ve öncesine de değinilip insanların bundan nasıl etkilendiğini ve birbirini nasıl boğazladığını güzel göndermelerle de “son akşam yemeğinde” de perçinleştirmiştir

Ve en son da De Selby'in sehirden uzak olan klubesi bir yangınla yanıp kül olmuştur.

De Sebye ne oldu? O mu yangını çıkartıp itihar etti fiçinin çalındığını öğrenip yangın çıkartmış olabilir mi?

Kim yaktı o evi ?

Bilim kurgu-fantastik –mistik-polisiye arasında gidip geldi.

Romanın karamsarlığa yönlendirmesi yoğunluktaydı.

mustafa sütlaş

daha önce 15 ocak 2022 'de bodrum okuma grubumuzda konuştuğumuz “**ağaca tüneyen sweeny**”nin yazarı flann o'brien'in bu defa “dalkey arşivi” romanını okumanın j.joyce ve ulysses okumasıyla birlikte iyi olacağını, farklı bakış ve yaklaşım konusunda farklı bir bakış sağlayacağını düşünerek yaptığım önerime hak verdi ve sevgili leylâ sunmak üzere bu kitabı seçti.

bu kitabı okumadan önce yazarın “üçüncü polis” adlı sağlığında yayınlanmamış olan romanını da okumuş ve ikisinin birlikte okunduğunda bu romanın daha iyi anlaşıldığını da fark etmiştim.

bu kitabın hikâyesini bu kitapları okuyan ve bunlarla ilgili araştırma yapanlar biliyorlar:

yazarın yukarıda söz ettiğim romanı ikinci paylaşım savaşı sırasında londra'da yayınlanır ve henüz 244 adedi satılmışken, almanların londra'yı bombalamaları sırasında, kitabı basan matbaa hasar görür ve kitabın kalan nüshaları yokbolur. kitabın ulaştığı 242 kişinin arasında paris'te yaşayan james joyce'la, buenos aires'li jorge luis borges de vardır. bu kitap joyce'un okuduğu, en azından göz attığı son kitap olarak bilinir ve her ikisi de kitapla ilgili olumlu şeyler söylerler. o sırada joyce *finnegans wake*'i yayınlamıştır. o'brien bu sırada yazdığı diğer romanı olan “**üçüncü polis**”i yayınevine yollamış ve yayınevi bu kitabı joyce'un son kitabının da etkisiyle çok fazla

“postmodern” olduğu gerekçesiyle yayınlamamıştır. ilk romanının yarattığı olumlu değerlendirmelere karşın bu kitabın böyle nitelendirilmesi, o'brien'i çok etkilemiştir.

konu üzerine yazıp çizen pek çok kişinin de işaret ettiği gibi yazarın, joyce'a ve yapıtlarına ilişkin yorum ve değerlendirmeleri çok da olumlu değildir. aralarındaki 30 yaş farklılık, joyce'nun yapıtları üzerindeki giderek daha da pekişen olumlu değerlendirmelere ve o'brien onun iyi bir yazar olduğunu kabul etmesine karşın, ırlanda dışında yaşamasını ve ırlanda'da yaşananlara karşı aldığı tavır, bu politik süreçteki farklı düşünce ve seçimleri nedeniyle onu biraz da “hakir/aşağı” görmesi sonucunu doğurmuştur. kendi kitabına yönelik tepkisi nedeniyle, bence ona dair düşüncelerini belirtme isteği hasıl olmuş ve bunu “dalkey arşivi” romanına onu dahil ederek gerçekleştirmiştir. yazar bu romanında hem yayınlanmayan üçüncü polis'te aklına gelen ve çok önemseydiği konuyu bir başka boyutta ve onu açıklayan bir olayı anlatarak, hem de o romandaki asıl karakteri yeniden varederek yapmış ve onun üzerinden düşüncelerini ortaya koyup, onu joyce'la buluşturup böylelikle de joyce'a dair düşünce ve yargılarını ifade etme imkânına kavuşmuştur.

dalkey arşivi ne anlatıyor?

söylediğim gibi ilkin üçüncü polis'te ortaya koyduğu canlı ve cansız maddelerin birbiriyle olan ilişki ve beraberlikleri sırasındaki etkileşimle birbirlerine dönüştükleri düşüncesini günceme getirir. üçüncü poliste olduğu gibi burada da bisiklet/at insan ilişkisiyle bu olgunun bir parodisini yapmayı sürdürür. böylelikle bize insan-nesne ve insan-insan ilişkisindeki karşılıklı etkilenme ile ortaya çıkan sonuları bir kez daha tartışma imkânı yaratır. bizim sıkça kullandığımız deyimle “para insanı bozar” sözünde belirtildiği gibi ya sahiplik ve egemenlik üzerinden ya da özlem, tutku ve bağımlılık temelinde bir değişim ve bozulmaya yol açacağı öngörü ve saptamalarında bulunur. aslında bunun yalnızca ikili ilişkilerde değil, toplumsal temeldeki tutum ve davranışlarda ortaya çıktığı iddiasındadır. başkaları tarafından da tartışılan bu durumu, özellikle düşünce ve yaşam içindeki tutumların farklı olduğu, inanç alanında olan biten yaşananlarla ilgili olarak da örnekler ve açılımını bu temelde yaparak, joyce'un da odaklaştığı din, özellikle hristiyanlık ve katolik inanç üzerindeki düşüncelerini ortaya koyar. bu yapıtının irdelediği ikinci temasıdır. burada ortaya koydukları aslında sadece inanç boyutuyla değil, bunun toplumsal yaşamdaki etkileri itibariyle de özellikle de joyce'un yaşayarak tanık olmadığı “bağımsız ırlanda”da yaşanan güncel hayata etkilerini ima ederek, hattâ ironik biçimde eleştirerek yapar. bu bağlamda dine bağlı ikincil temel konu olan ve joyce'un da tartıştığı yaşamda ve toplumdaki “kadın olgusu ve cinsellik” temelinde de irdeler. bana göre, micheal ve mary arasındaki ilişki ile hackett ile “asterisk agnes” (*) arasındaki ilişkinin özellikleri, hem joyce'un hem de o'brien'in bu konudaki düşüncelerini ortaya koyma amacıyla seçilmiştir.

romanın ele aldığı diğer tema ise yazarın joyce'a dair düşünceleridir. bu bölüm kısa olmakla birlikte bir şekilde de selby'nin yapmaya çalıştıkları ile ilişkisi kurularak (*dünyayı yıkmak ve yeniden tasarlayıp yapmak ve bunun hikâyesini-destanını -kendi destanı olarak- anlatmak*) ama aslında da onu dediğim gibi bazı açılardan zayıf, zelil, düşkün, bunak, uyumsuz vb. nitelemelerle, üstelik de akli başından gittmiş ve kendini reddeder biçimde sunmak, böylelikle onunla dalga geçmek ve kendisinin yazar olarak varlığına yönelik olumsuz etkilere karşı öcünü almak işlevlerini de yerine getirecek şekilde “onu ve yapıtlarını yeniden ve başka biçimlerde düşünmek”, başka bir deyişle tartışmaya açmak amacıyla kaleme alınmıştır.

“yok edilmeyi hak ediyor. dünya tarihinde ve tarih öncesinde, hattâ günümüzde, öylesine korkunç ve muhtelif salgın hastalık, kıtlık, savaş, perişanlık ve sefalet örnekleri var ki,

(*) asterisk “küçük yıldız” anlamına gelir. tipografideki ilk kullanılışı doğum tarihlerini belirlemek amacıyla olmuştur. orijinal hâlinde damla biçiminde altı kolu olan bir yıldızdır, ancak daha sonra şimdi kullanıldığı şekilde beş kollu hâle gelmiştir. bunun gerekçesi olarak altı kollu olanın yahudilerin altı kollu şamdanına ve yahudi yıldızına benzetilmesi olmuştur. bunun yerine dünyada ve hristiyanlıkta kullanılan “arap yıldızı” şekline getirilmiştir.

bunların derinliğini ve dehşetini kimse bilmiyor. kokuşmuşluk evrensel bir durum, hastalık hâkim her yere. insan ırkı

sonunda yoldan çıkmış ve insanlığı son bulmuştur.”

“siz bile, bay hackett, yaratmadığınız pek çok şeyi yok ettiniz. dünyayı kimin yarattığı ya da, ister övgüye değer ister dehşet verici olsun, bunun arkasındaki büyük tasarının ne olduğu beni zerre kadar ilgilendirmiyor. yaradılış mide bulandırıcı ve berbat bir şey, topyekun onadan kaldırılması bundan daha kötü olamaz.”

diyen de selby’nin ağzından, dünyanın yok edilmesi gerekecek kadar kötü ve çıkmazda olduğu düşüncesi onun bana göre eleştirilerinin temelini oluşturmaktadır. burada nuh tufanı ile ilgili kurduğu koşutluğu dikkâte almak gerekir. kuşkusuz dünyanın toptan yok edilmesi, suçlular ve kötülerle birlikte kötü olmayanlar da dahil tüm insanlığı yok edecek bir unsur olarak düşünülmesi bunlardan birisi. bu bağlamda, önce;

“beyler,” dedi kuru bir ses tonuyla, “zaman konusunda uzmanlaştım. zaman denilen şey bir olay, bir hazne, bir süreklilik haâli, evrenin bir bileşeni olarak adlandırılmıştır. ben zamanı durdurabilir, görünen gidişatını tersine çevirebilirim.”

“doluluk, kendisiyle dolu ama durağan bir fenomen veya varoluş olarak açıklanabilir. uzamın kendisi, belli ki, bu koşulu karşılamaz. ama zaman bir doluluktur; hareketsiz, değişmez, kaçınılmaz, geri alınamaz, mutlak bir durgunluk hâlidir. zaman geçmez. değişim ve hareket zamanın içinde meydana gelebilir.”

sonra da de selby bunun yöntemini oldukça “mantıklı bir şekilde” ortaya koyar ve bu amaçla neler yapacağını şöyle anlatır:

“sadece biyogenik ve esas bileşeninin, yani oksijenin ortadan kaldırılması,”

“oksijeni otomatik olarak çıkarırsanız, geriye ne kalırsa onunla idare etmek zorunda kalırız; kısacası zehirle. ama bu cinayet olmaz mı?”

“yerkürenin atmosferi, yani çok gerçekte soluduğumuz havadan farklı olan, çok yükseklerdeki az oksijenli atmosfer; aşağı yukarı yüzde yetmiş sekiz nitrojen, yüzde yirmi bir oksijen, küçük miktarlarda argon ve karbondioksit ile mikroskobik miktarlarda helyum ve ozon gibi diğer gazlardan oluşur. bizi asıl ilgilendiren kısmı nitrojen; atom ağırlığı 14.008, atom numarası 7.”

“çok fazla çalışma ve deney sonunda, oksijeni atmosferden tamamen elimine eden kimyasal bir bileşik buldum. bu katı maddenin çıplak gözle görülemeyecek kadar minicik bir miktarı bile, yeryüzündeki en büyük salonun içini ölümler diyarına dönüştürmeye yeter de artar; salonun adamakıllı kapatılmış olması şartıyla tabii. bakın göstereyim size.”

*“evet, **d.m.p., dublin metropol polisi.** benim babam da o teşkilattandı. epey zaman önce kapatıldı tabii.”*

şimdi buradaki mantığı biraz o’Brien gibi düşünüp irdelersek, söz konusu yok oluşu sağlayacak olan yokluğun oksijen oluşundan yola çıkarak bunun “özgürlük” olduğunu da söyleyebiliriz. o özgürlüğün yok edilemeyeşi, hem dünyanın mevcut hâliyle kurtarılmasına, hem de ondan yararlanılarak ulysses, dalkey arşivi, üçüncü polis ya da ağaca tüneyen sweeny gibi yapıtların üretilmesine, joyce gibi büyük bir yazarın yaptığına benzer şeylerin yapılıp, ona dair düşüncelerin bile ortaya konulabilmesine yol açacaktır.

bunları hem söylemek, hem de uygulama ve örnek içinde göstermesi bence çok önemli. o’Brien’in bu romanının başında yarattığı ve dublin’in banliyosu “dalkey”e, bir metafor olarak da kullandığı “viko yolu”na bu sırada anlattığı micky ve hackett’e ve onların yaptıklarına dair

betimlemeleri özellikle ulysses'in başında yer alan gelgitleriyle ünlü "sandymouth" kumsalına dair anıştırmaları, de selby'nin ayağını orada da söz edildiği üzere granit taşlar tarafından kesilmesi ve yaralanması, sayfa 5'in ikinci sayfasında yer alan "**siz irlandaca bilirmisiniz?**" sözleri, cizvitlere ilişkin anlattıkları, gittikleri barın tasarımı, nemo crabbe'nin tıp okuması ama aslında yazar olmak istemesi, çeşitli sözcüklerin farklı kullanılış ve ifade edilişlerinden yola çıkılarak yapılan alegori ve espriler, suyun altında karşılaştıkları kişilere dair kullandığı "sadece ölümler" nitelemesi, ayrı bir tartışmayı gerektiren aziz augustinos ile kurulan diyalogda belirtilenler, "sen vaftiz edildin mi?" sorusu (s: 57), mary'nin nitelikleri ve molly'e benzerlikleri gibi, romanla ve yazarla, ulysses ve joyce arasında kurulan pek çok koşutluk kurduğu görülür. onun yaptığını farklı bir şekilde yapmanın, yani parodik anlatımından ve pek çok benzer unsurdan yola çıkarak, yazarın ilk okuduğumuz **ağaca tüneyen sweeny** romanını değerlendirirken söylediklerimi yineliyorum:

-“eğer bilerseniz siz de yapabilirsiniz!”

yani, içinde bulunduğunuz koşulları doğru değerlendirip, doğru çözümler üretebilerseniz varolmayı ve yaşamayı sürdürebilir, dahası edebiyatı yöntem olarak seçerseniz ünlü yazarların ünlü yapıtlarından yola çıkarak ve onlara benzer yapıtlar üretebilirsiniz. dahası bu çerçevede kalmak kaydıyla kendi düşüncelerinizi ortaya koyabilir, hattâ joyce gibi birini usulüne uygun bir şekilde eleştirebilirsiniz.

buradaki bakış açısıyla hem o'brien'in burada ele aldığı tema ve izlekleri tartışabilir, hem de 51 gün boyunca konuşarak birlikte okuduğumuz ulysses'i bir de bu gözle değerlendirip üzerinde konuşabiliriz.

bu imkânları bize gösterdiği için, bu romanları yazan flann o'brien'e, onu türkçe'ye çevirerek okumamızı sağlayan sevgili gülden hatipoğlu'na ve bu romanı bize sunarak tartışmamızı sağlayan sevgili leylâ h. kurtoğlu'na ve roman üzerinde değerlendirmelerini paylaşan, bu söylediklerimi dinleyen sizlere teşekkür ediyorum.